

פרשת נשא - צבא, סוטה, נזיר וברכת הכוהנים - מדרג הצרכים והחובות במבחן האהבה

ד"ר זאב פרידמן - מנכ"ל המרכז הישראלי לאפוטרופסות

פרשת "נשא" הארוכה ביותר בחמשה חומשי תורה, 176 פסוקים, מציגה לנו ארבעה מופעים בעלי משמעות, בסדר הבא: **צבא** < **האישה הסוטה** < **הנזיר** < **ברכת הכוהנים**.

צבא - וַיְדַבֵּר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. נָשָׂא, אֶת-רֵאשׁ בְּנֵי גְרִשׁוֹן גַּם-הֵם: לְבֵית אֲבֹתָם, לְמִשְׁפְּחֹתָם. מִבְּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיַמְעֵלָה, עַד בֶּן-חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם: כָּל-הַבָּא לְצָבָא צָבָא, לְעַבְד עֲבָדָה בְּאֶהָל מוֹעֵד. (ד, כא - כג).

האישה הסוטה – "וַיְדַבֵּר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ, וַיִּמְעַלָּה בּוֹ מַעַל. וְשָׁכַב אִישׁ אִתָּהּ, שָׁכַבְתָּ-זָרַע, וְנִעְלַם מֵעֵינֵי אִשְׁתּוֹ, וְנִסְתַּרְתָּ וְהִיא נֹטְמָאָה; וְעַד אֵין בָּהּ, וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׂה. וְעָבַר עָלָיו רוּחַ" (ה, יא-יד).

נזיר – "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, כִּי יִפְלֹא לְנָדָר נָדָר נְזִיר לְהַזִּיר, לַיהוָה. מִיַּיִן וְשִׁכָר יִזִּיר, חֲמֵץ יַיִן וְחֲמֵץ שִׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה; וְכָל-מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה, וְעֲנָבִים לַחִים וַיִּבְשִׁים לֹא יֹאכֵל. כָּל, יְמֵי נְזָרוֹ: מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּזְרֵי הַיַּיִן, מִחֲרָצִים וְעַד זֶה לֹא יֹאכֵל. כָּל-יְמֵי נְדָר נְזָרוֹ, תַּעַר לֹא-יַעֲבֹר עַל-רֵאשׁוֹ" (ו, א-ז).

ברכת הכוהנים - "וַיְדַבֵּר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו לֵאמֹר, כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: אֲמֹר, לָהֶם. בְּרַכְּךָ יְהוָה, וַיִּשְׂמְרְךָ. יָאֵר יְהוָה פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ, וַיַּחֲנֶנְךָ. יִשָּׂא יְהוָה פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ, וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם. וְשָׂמוּ אֶת-שְׁמִי, עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וְאָנִי, אֲבָרְכֶם. " (ו, כב-כו).

אני מבקש להציג בפרשתנו מודל שכולל בתוכו, מדרג של צרכים, וחובות, שמשתקף בברכת הכוהנים, ומיוצג בשלושת המופעים בפרשתנו – **צבא, סוטה ונזיר**.

המופע הראשון בפרשתנו מציג את הצורך והחובה, **בביטחון ובהגנה** של: "כָּל הַבָּא לְצָבָא צָבָא". צה"ל- צבא ההגנה לישראל.

המופע השני מציג את הצורך והחובה, בהגנה על **המשפחה ושלמותה**, כפי שנלמד מפרשת האישה הסוטה: "תִּשְׁטָה אִשְׁתּוֹ, וַיִּמְעַלָּה בּוֹ מַעַל... וְנִעְלַם מֵעֵינֵי אִשְׁתּוֹ, וְנִסְתַּרְתָּ". זאת המחויבות של שני בני הזוג לילדיהם, לנהוג במוסריות, ביושרה ובשקיפות, אחד כלפי השני, ולדאוג לשלמות המשפחה.

המופע השלישי של הנזיר, מדגיש את השלילה שבהתנתקות מחובות ומעורבות בחיי החברה. כפי שרש"י מפרש: "אין נזירה אלא פרישה".

התבוננות בברכת הכוהנים, מציגה בפנינו **מדרג היררכיה של צרכים וחובות**.

הרב פרופ' יונתן זקס בפרשנותו לפרשתנו מציג המדרג בפסוקי ברכת הכוהנים: "יש בפסוקי הברכה התקדמות הדרגתית פנימה. בפסוק הראשון ד' מברך אותנו ו**שומרנו**. בפסוק השני, הברכה היא **מוסרית**, הפסוק השלישי הוא **הפנימי מכולם**".

הרלב"ג (רבי לוי בן גרשון 1288-1344) מנתח המופעים והמדרג: "בפרשת סוטה- כי זאת הפרשה להסיר הקטטה מן הבית, והנה שלום הבית קודם לשלום העם..... בפרשת נזיר- להשקיט הריב וההפסד מהאדם בעצמו".

במאמר של **אריה ארזי** הכוהן (מוסף שבת, מקור ראשון, יא' בסיון תשע"ב), נעשית השוואה בין ברכת הכוהנים לבין התיאוריה - **מדרג הצרכים של מסלאו**. (אברהם מסלאו, פסיכולוג יהודי, 1908-1970, פירסם התיאוריה שלו ב1943).

פירמידת מדרג הצרכים או הקרוי סולם הצרכים של מסלאו כולל סולם של 5 שלבים, מהנמוך לגבוה: **מצרכים פיזיולוגיים**, -אוויר, אוכל, מים וכו', דרך צרכים של **בטחון פיזי, בריאותי, משפחתי וכלכלי**, דרך צרכים של **שייכות ואהבה**, לאהוב ולהרגיש נאהב, דרך צרכים של **הערכה חברתית** ועד לשלב הגבוה ביותר בסולם של **מימוש עצמי**. יותר מאוחר הוסיף מסלאו למדרג שלב ששי: **שגב והתעלות**.

המודל של מסלאו נוסח מחדש ע"י חוקר אחר בשם **קלייטון אלדרפר**, שפרסם ב 1972 את **מודל E.R.G.**)
Existence Relatedness Growth) מודל זה מסווג את מכלול צרכי האדם לשלוש קבוצות של צרכים : **צרכי הקיום**. **צרכי ההשתייכות**, שהם הצרכים החברתיים של האדם. **צרכי הצמיחה** (כבוד הערכה ומימוש עצמי).

חוקר אחר בשם **פרדריק הרצברג**, (1923-2000) פסיכולוג אמריקאי מאסכולת יחסי אנוש בניהול הבחין במדרג של שתי קטגוריות : **גורמים פיזיים וגורמים פסיכולוגיים**. **לצרכים הפיזיים** הוא קרא - **"צרכי אדם"** ("האדם הראשון") ואילו **לצרכי הנפש** הוא קרא **"צרכי אברהם"** ("אברהם אבינו"). **הרמב"ם במורה נבוכים חלק שלישי, פרק כז'**, מציג מודל צרכים של שתי קומות של תקינות האדם : **תקינות הנפש ותקינות הגוף**. לדעתו, תקינות הנפש נכבדה יותר מתקינות הגוף. אולם תקינות הגוף קודמת בטבע ובזמן והיא תנאי לתקינות הנפש. **" כי האדם אינו יכול לתפוש מושכל, אפילו אם הוסבר לו, כל שכן שיתעורר לזאת מעצמו, בשעה שיש לו כאב או רעב חזק או צמא או חום או קור חזק"**

ניתן לראות בברכת הכוהנים בפרשתנו, פירמידה של מדרג וסולם צרכים דומה, שבבסיסו- ברכות הקיום הבסיסי של הגנה וביטחון, - "יברכך ד' וישמרך". מעליו, ברכות של צרכי ההשתייכות החברתיים, - "יאר ד' פניו אליך ויוחנך". בבחינת למצוא חן בעיני אלוקים ואדם. השלב הגבוה ביותר בברכת הכוהנים, הם צרכי הצמיחה וההגשמה של האדם, - "ישא ד' פניו אליך וישם לך שלום". המימוש העצמי האולטימטיבי של היהודי המאמין, בהיותו עוסק בתיקונו של עולם בהשפעה ותרומה לחברה, לעשותה טובה יותר, זאת במרחב רוחני של קדושים תהיו, בקרבתו של האדם לאלוקיו כפי שנאמר בתהילים, כז', ד': "אחת, שאַלְתִּי מֵאֵת ד' אוֹתָהּ אֶבְקֶשׁ, שְׁבִיטִי בְּבֵית ד', פֶּל-יָמֵי חַיִּי לַחַזוֹת בְּנֶעַם ד' וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ". נכדתי רות הסבירה לי שהמשמעות של הפסוק בתהילים היא לא להתבודד, להתנתק ולחיות בבית רוחני מרוחק - בית ד'. אלא הכוונה היא ביצירת מרחב רוחני פנימי בתוכנו, של קרבת אלוקים, בחיינו היום יומיים השגרתיים והלא שגרתיים שבהם אנו מעורבים ומגשימים - אורח חיים של קדושה וטהרה בחיי חולין. בבחינת- "קדש חייך בתורה וטהרם בעבודה".

ניתן אפוא לראות כיצד ברכת הכוהנים במדרג הצרכים החובות מיוצגת בשלושה המופעים בפרשתנו : **צבא, סוטה ונזיר**.

אך אין בהצגת מדרג הצרכים ובמילוי החובות די. שכן, ברכת הכוהנים היא מיוחדת במינה - "לברך את עמו ישראל באהבה". שרק את ברכתה יש לברך באהבה, בשונה מכל הברכות האחרות.

המסר הוא ברור, גם את מילוי החובות, יש לעשות **באהבה כנכס**, ולא "כמצוות אנשים מלומדה" כנטל. המבחן האמיתי הוא מבחן האהבה. גם כאן, נראה לי שניתן להבחין במדרג וסולם של אהבה. **השלב הראשון** הוא בקיומה של אהבה בסיסית, גם אם היא **"אהבה שתלויה בדבר"**, שיש בה אינטרס להשגת תכלית כלשהי במערכת יחסים בין אנשים. זאת אהבה בסיסית בשלב הנמוך של הסולם שנובעת לפעמים, מכורח נסיבות קיומיות או סיפוק צרכים עצמיים. **בשלב הגבוה** מעליה ניתן לזהות את **"האהבה שאיננה תלויה בדבר"**, שאיננה נגועה, בשיקולים ואינטרסים אישיים, של רק מה טוב לי, או מה יצא לי מזה. זאת אהבה שיש בה תכלית אמיתית שאיננה אוהב בגלל שאני רוצה להשיג משהו אישי עבורי. אני מעניק את משאבי האהבה שלי לאחר, ביושר ובאמת. "איזו היא אהבה התלויה בדבר, זו אהבת אמנון ותמר, ושאינה תלויה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן" (אבות, ה', טז').

מעליה בסולם האהבה, נבחין באהבה מהסוג הגבוה ביותר. **"אהבה שמקלקלת את השורה"**. "אמר רבי שמעון בר יוחאי. אהבה מקלקלת את השורה, דכתיב, וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו, ולא היו לו כמה עבדים ? **אלא אהבה מקלקלת את השורה....** ויאסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו, וכי לא היו ליוסף כמה עבדים ? **אלא אהבה מקלקלת את השורה.** (בראשית רבה, וירא, פרשה נה, סימן ח').

כאן, בשלב זה אנו מזהים, סוג אהבה יתירה שגורמת לאדם, לצאת מגדרו וגורמת לו לנהוג שלא כשורה ולא כמקובל, להשקיע להתאמץ ולעשות מעל ומעבר למצופה. כמו לפני משורת הדין. זאת אולי האהבה שנעניק לה צלי"ש. אך עדיין זאת אהבה חד צדדית מכיוון אחד. **אין כאן אהבה הדדית, יוקדת, עמוקה, סוחפת ושיש בה התרגשות משותפת של הדדיות האהבה. כאן ניצבת ברום סולם האהבה, אהבה אמיתית זו צדדית, של הדדיות בין איש לאשתו, בין אדם לרעהו, בין אדם למשפחתו, בין אדם לקהילתו ולחברתו.**

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

ברכת כוהנים בפרשתנו לוקחת אותנו בדיוק לאותו מקום נשגב של רום סולם האהבה, של מערכת יחסים בין המברך הכוהן למתברכים. יש כאן מרחב אהבה קולקטיבי ציבורי שמחייבת קיומה של הדדיות בין הכוהן המברך לבין עם ישראל המתברכים על ידו. זאת היא אהבה זו צדדית קולקטיבית, המבטאת הדדיות אמיתית של שליח ציבור, לציבור אותו הוא מברך ומשרת.

זאת היא הסיטואציה היחידה בקודקס ברכות ומצוות שמצוינת המילה אהבה, שהיא תנאי הכרחי לקיומה של הברכה - "וציונו לברך את עמו ישראל באהבה".

עדות לכך הוא הסיפור על אותו כהן שהציבור אינו אוהבו. קרה מקרה בכוהן אחד שקם ונשא כפיו, ועד שלא הספיק להשלים ברכתו, מת ונעשה גל עצמות. "כל כהן דלא רחמין ליה עמא (שהציבור אינו אוהבו), לא יפרוס ידי. ועובדא הוה (קרה מקרה) בחד כהן דקם ופריס ידיו (בכהן אחד שקם ונשא כפיו), ועד דלא אשלים, אתעביד תלא דגרמי (ועד שלא הספיק להשלים ברכתו, נעשה גל עצמות). מאי טעמא? משום דלא בריך בחביבותא.. קם אחר ופרש ידיו וברך, ואתתקן ההוא יומא (קם כהן אחר ופרש ידיו וברך, אותו היום נתקן בעולם מהסכנה שריחפה עליו בעקבות נשיאת הכפים של הכהן הקודם.... כל כהן דהוא לא רחמים לעמא (לא אוהב את עמו), או עמא לא רחמין ליה, (עמו לא אוהב אותו) לא יפרוס ידיו לברכא לעמא, דכתיב: טוב עין הוא יברך, אל תקרא יבורך, אלא יברך" (המגן אברהם המביא מהזוהר). רק מי שעינו טובה והוא אוהב אמיתית את הבריות והם אוהבים אותו, יכול לברכם.

זהו השלב הגבוה ביותר בברכת הכוהנים: "ישא ד' פניו אליך וישם לך שלום".

יתכן והמושג שלום בברכה, מבטא את המצב ההגשמי האידיאלי, של שלום הדדי ולא רק שלום חד צדדי. שלום שאותו עושים בני אדם. שלום של הדדיות אמיתית ולא שלום מזויף. שלום שיש בתוכו הגשמה של, - "למצוא חן בעיני אלוקים ואדם".

דומה, שלא ניתן לקפוץ מיד לשלב הגבוה של סולם האהבה ולהגיע לאהבה אמיתית של הדדיות, בין אדם לרעהו ובין מנהיג ושליח ציבור לאנשים, ללא שמכירים וחווים את קיומם של שלבי האהבה המוקדמים בסולם. דהיינו, האהבה הבסיסית התלויה בדבר, ומעליה האהבה שאינה תלויה בדבר ומעליה האהבה שמקלקלת את השורה ומעליה, האהבה הדו צדדית ההדדית, האמיתית והאולטימטיבית.

אהבה בין בני זוג, בין אדם לחברו, בין אדם לקהילתו ולחברתו, בין מנהיג לציבור- היא השקעה מתמדת. אין כאן קיצורי דרך, אי אפשר לדלג על שלבים. יש להשקיע בהתמדה ולנוע קדימה במעלות האהבה, עקב בצד אגודל. ראוי בהקשר לכך לימודו של הרב אליהו דסלר מתנועת המוסר (1892 – 1953), על האהבה והנתינה, - מה קודם למה? האהבה לנתינה, או הנתינה לאהבה? הרב דסלר מלמדנו שהנתינה קודמת לאהבה. דהיינו, אם תעסוק ותשקיע בנתינה, אז יותר תעניק אהבה לזולתך ובאותה מידה, יעניקו גם לך אהבה.

פרשתנו מאירה זרקור של אור למבחן האהבה, במחויבות להגנה ולביטחון, במופע הצבא "כָּל-הַבָּא לְצָבָא צָבָא" בהמשך במחויבות למשפחה במבחן הסיטה ולאחריו במחויבות לחברה במבחן הנזיר. מבחן האהבה שהDNA שלו, בא לידי ביטוי עוצמתי באהבה הדו צדדית של הדדיות, בין הכהן המברך, לבין הציבור אותו הוא מברך: "לברך את עמו ישראל באהבה".